

Polska–Niemcy Wschodnie 1945–1990.

Wybór dokumentów pod redakcją Jerzego Kochanowskiego i Klaus Ziemera. T. 3. *Lata 1956–1957. Wstęp, wybór i opracowanie dokumentów* Maciej Górny, Mateusz J. Hartwicz, Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie, Wydawnictwo Neriton, Warszawa 2008, ss. 581.

Prezentowana publikacja stanowi obszerne (581 ss.) wydawnictwo źródłowe, w którym znalazło się 231 dokumentów obrazujących wzajemne oddziaływanie procesów społecznych i politycznych, zachodzących w Polsce i NRD w latach 1956–1957. Nasilenie się powiązań między obu państwami związane było z rozszerzeniem się wzajemnych kontaktów o wymianę twórców kultury, dziennikarzy, sportowców, działaczy organizacji społecznych, a nie tylko wąskiej elity władzy. Przedstawione dokumenty mają odpowiedzieć na pytania: jak reagowano w NRD na przemiany październikowe w Polsce? Co zmieniło się we wzajemnym sąsiedzkim postrzeganiu i czy były to zmiany trwałe? Jak wyglądało przenikanie się obu społeczeństw i jakie przynosiło to skutki?

Publikacja ta jest trzecim tomem serii *Polska–Niemcy Wschodnie 1945–1990*, pod redakcją Jerzego Kochanowskiego i Klaus Ziemera. W 2006 ukazały się dokumenty z lat 1945–1949 obrazujące postawę Polski wobec Radzieckiej Strefy Okupacyjnej¹, natomiast w przygotowaniu jest tom drugi dotyczący lat 1949–1955.

¹ *Polska a Radziecka Strefa Okupacyjna Niemiec 1949–1949. Wybór dokumentów.* Redakcja, wstęp i wybór dokumentów Jerzy Kochanowski, opracowanie dokumentów Małgorzata Mazurek (lata 1945–1947) i Andrzej Krajewski (lata 1948–1949), Niemiecki Instytut Historyczny, Neriton, Warszawa 2006.

Opublikowane dokumenty zostały wyselekcjonowane na podstawie rozległej kweredy, którą przeprowadzono w polskich i niemieckich archiwach, m.in. w: Archiwum Akt Nowych, Archiwum Federalnym w Berlinie (Bundesarchiv), Fundacji Archiwum Partii i Organizacji NRD w Archiwum Federacyjnym (Stiftung Archiv der Parteien und Massenorganisationen der DDR im Bundesarchiv), archiwach ministerstw spraw zagranicznych Polski i NRD, z których najważniejsze znaczenie miały dokumenty wytworzone przez ambasadę polską w Berlinie i NRD-owską w Warszawie. Uzupełnienie stanowią zbiory Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie i niemieckiego Urzędu Pełnomocnika Rządu Federalnego ds. Akt Służby Bezpieczeństwa byłej NRD (Amt der Bundesbeauftragten für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen Deutschen Demokratischen Republik). Tym razem autorem udało się zachować równorzędność podmiotów, czego nie było w pierwszym tomie, ze względu na brak podmiotu państwowego w okupowanych Niemczech. Zdecydowano się jednak na nadreprezentowanie pewnych tematów, co jest związane z zainteresowaniami autorów, jak i wcześniejszymi dostępnymi opracowaniami, które pomijały pewne sprawy. Dlatego w niniejszym tomie stosunkowo dużo miejsca zajmują dokumenty dotyczące np. sytuacji polskich studentów w NRD i wschodnioniemieckich w Polsce.

Przedstawione dokumenty składają się na złożony, wielowarstwowy obraz stosunków polsko-wschodnioniemieckich w połowie lat pięćdziesiątych. Ważnym i pożytecznym uzupełnieniem części źródłowej pracy jest opracowanie Macieja Górnego i Mateusza J. Hartwicha dotyczące stosunków PRL–NRD w latach 1956–1957. Na kilkudziesięciu stronach znalazły się informacje dotyczące m. in. reakcji PRL i NRD na XX Zjazd KPZR, reakcji NRD na poznański Czerwiec i polski Październik, Polsko-Niemieckiej Komisji Historyków, fermentu wewnątrz SED i tzw. sprawy Haricha, współpracy twórców kultury, wymiany studentów, ruchu turystycznego pomiędzy obu państwami, sytuacji kobiet, kontaktów przygranicznych, granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej, wyborów styczniowych z 1957 roku, rozmów partyjno-rządowych w Berlinie w czerwcu tegoż roku, Niemców w Polsce i akcji łączenia rodzin, współpracy policyjnej, wojskowej i gospodarczej, a także spraw Kościoła.

Praca wyróżnia się starannością redakcyjną: pisownia i gramatyka zostały uwspółcześnie, obok dokumentów w tomie znalazł się także ich wykaz po polsku i niemiecku, a także indeks osobowy z informacją biograficzną oraz indeks nazw geograficznych.

Prezentowane tu wydawnictwo zawiera obszerny materiał źródłowy o istotnych walorach poznawczych. Stanowi więc cenne uzupełnienie dotychczasowych publikacji na ten temat, rozszerzając niewątpliwie wiedzę o relacjach polsko-niemieckich w połowie lat pięćdziesiątych.

Joanna Szymoniczek